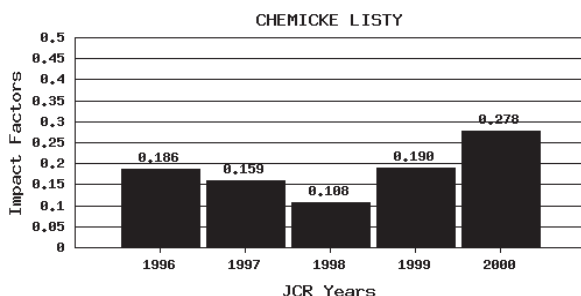

Chemické listy a Impact factor

Každá vědní disciplína postupně obohacuje a opět redukuje svůj slovník o nové termíny, kterými pojmenovává nové poznatky svého oboru. Jsou ale i nové nebo jen nově objevené pojmy, které jdou napříč všemi vědními disciplínami. Takovým je nepochybně i termín impact factor (IF), který sice řada vědců již dříve někdy slyšela, ale o jeho přesný význam se zajímal jen málokdo. A najednou je to termín, resp. dokonce jakési číslo, které kdekdo shání, protože je o ně žádán a je nutné jej uvádět tu i onde. Díky několika jedincům, kteří se jaksi z principu vždy a důsledně snažili přijít všemu na kloub a odhalit pravý význam podobných hodnotících atributů vědecké práce, máme i v české literatuře slušnou bibliografii publikací na toto téma¹. V žádném případě není smyslem této ediční poznámky diskusi na téma smysluplnosti IF otevírat. Důvodem je vcelku prozaické upozornění na to, že se odborné veřejnosti otevřel velmi snadný a také docela efektivní přístup k jedinému oficiálnímu souboru hodnot IF ve formě elektronické báze dat. Současně ovšem chci jemně upozornit čtenářskou obec na skutečnost, že hodnocení časopisu *Chemické listy* vychází podle posledních dat velmi příznivě a elektronická forma prezentace dat umožňuje názorně graficky demonstrovat impresivní nárůst IF za poslední tři roky (viz obr.). Letmá inspekce řady dalších periodik pak ukáže, že asi jen málo periodik se může pochlubit tak výrazným nárůstem tohoto ukazatele.

Impact Factor* Trend Graph

Reprodukováno z ISI[®] Journal Citation Reports[®] (JCR[®]) se svolením majitele copyrightu.

Pro ty, kteří zatím nebyli nuceni údaje o IF shánět a dozvědět se tak, co to vlastně je, připomeňme, že IF je definován zakladatelem praxe citačních rejstříků Eugenem Garfieldem jako poměr počtu odkazů na práce publikované v daném periodiku ve všech sledovaných časopisech v určitém roce (např. v r. 2000) ku celkovému počtu prací publikovaných v daném periodiku během dvou předchozích let (tzn. v r. 1998 a 1999). Jeho stanovení je závislé na excerpce citací spolu se zpracováním daného článku, což je hlavním smyslem vytváření Science Citation Indexu, a IF je proto jakýmsi vedlejším produktem této činnosti. Tento rejstřík a jeho producent, Institute of Scientific Information ve Philadelphii, jsou proto jediným zdrojem hodnot IF. Tento ústav toho také náležitě využívá a pro zveřejňování IF vydává speciální časopis, *Journal Citation Report*, který má ovšem jen jedno číslo do roka, což se dobře hodí k tomu, aby byl zpřístupňován na médiu

CD-ROM (jedenkrát za rok jeden CD-ROM). Na tomto médiu byl tento zdroj přístupný na několika institucích v České republice (Knihovna AV ČR a VŠCHT v Praze). Vývoj jde ale rychle dál a v současné době je zájemcům nabízeno zpřístupnění ve webovském prostředí jako báze dat ISI[®] Journal Citation Reports[®] (JCR[®]). Přístup do této báze byl otevřen na základě přijetí projektu předloženého do programu Informační zdroje pro výzkum a vývoj (LI) vyhlášeného MŠMT v r. 1999 prakticky pro všechny vysoké školy a ústavy Akademie věd ČR na adrese: www.jcrweb.com.

Tato forma je velmi snadno přístupná a ať si již každý myslí o smyslu a významu určování a používání hodnot IF cokoliv, určitě stojí za to se na tento zdroj podívat a elektronicky si v něm zalistovat. V každém případě se najdou zajímavé informace, které jednak poskytují údaje o řadě aspektů produkce vědecké literatury, jednak nepochybně provokující k souhlasným i nesouhlasným reakcím. Tak např. snadno můžeme získat přehled o souborech časopisů vydávaných jednotlivými nakladateli a současně se také dozvíme, jak extrémní je rozložení vydavatelů od velké řady těch, kteří vydávají právě jeden časopis, až k těm, kteří jich vydávají více než 1000. Snadno zjistíme, jaké časopisy jsou zpracovávány z České republiky (22 titulů) a že i v této skupině *Chemické listy* zaujímají čestné 12. místo v pořadí podle IF, druhé mezi těmi, které jsou vydávány převážně v češtině (báze je označena jako multilinguage). Oborové seskupení titulů zpřehledňuje rozsáhlé disciplíny, jako je právě chemie. Uváděný počet článků v jednotlivých titulech otiskovaných v daném roce je vůbec velmi zajímavý údaj. Ukazuje na skutečnost, že do souboru zpracovávaných časopisů jsou zařazovány i tituly vycházející jedenkrát za rok, a mající tudíž jen několik přehledných, a proto vysoce citovaných článků. Pokud má někdo údaje o předplatném pro jednotlivé časopisy (nebo si je většinou snadno najde na webovských stránkách vydavatelů), může si zjistit, kolik že vlastně stojí publikace od toho či onoho vydavatele. Relace mezi předplatným a počtem článků (nebo počtem stran) je již dlouho používána jako argument univerzitních knihoven proti cenové politice vydavatelů, nutno ale konstatovat, že většinou zcela neúspěšně.

Snadný přístup k prakticky jediným statistickým údajům o vědeckých časopisech přichází v okamžiku, kdy se i české odborné veřejnosti otevírá jak svět elektronických verzí tištěných titulů, tak, zatím v daleko menší míře, časopisy jen elektronické. Současně otevřený přístup k cca 1500 titulům časopisů od několika největších vydavatelů za období 7–8 i více let představuje objem informací, který je na řadě pracovištích již teď větší, než objem literatury uložené v regálech knihoven. Postupně otevíraný přístup k primárním článkům ze sekundárníchází dat a podobné vzájemné propojování citací s plnými texty představuje velmi výrazné zefektivnění práce s vědeckou literaturou a už teď je zřejmé, že míra využití publikovaných prací bude vyšší, než v době existence jen tištěných článků. Zda se takový zvýšený zájem o výsledky vědecké práce odrazí i na jejich kvalitě, bude zajímavou otázkou pro budoucnost.

1. Exner O.: *Chem. Listy* 87, 719 (1993), a literatura zde citovaná.

Jaroslav Šilhánek